

REKTOR

Justitiedepartementet
Åklagarenheten
103 33 Stockholm

2018-04-13

Dnr C2018/117

REMISYTTRANDE avseende betänkandet Beslag och husrannsakan ett regelverk för dagens behov

Karlstads universitet har beretts tillfälle att avge yttrande över remissen Beslag och husrannsakan ett regelverk för dagens behov SOU 2017: 100, JU 2017/097/18. Karlstads universitet har i huvudsak granskat förslaget i ett juridiskt perspektiv med hänsyn till det samhällsliga behovet av en modernisering av reglerna för beslag och husrannsakan i förhållande till den tekniska utvecklingen.

Sammanfattning

Karlstads universitet tillstyrker i princip förslaget i sin helhet bortsett från lokutionen ”ska vara skyldig att” eftersom detta uttryckssätt kanske inte helt står i överensstämmelse med rätten till tystnad och artikel 6 Europakonventionen för mänskliga rättigheter. Om formuleringen istället tar sikte på vilka tvångsmedel som görs tillgängliga för staten och inte den misstänktes skyldigheter, undviker man effektivt att artikel 6 och rätten till tystnad riskerar att aktualiseras exempelvis i fall i vilka en misstänkt beordrats att låsa upp en enhet innehållandes bevis som sedan blir centrala mot honom i en följande rättegång.

Detta resonemang stärks av att formerna för biometrisk autentisering inte närmare preciseras i utredningen. Det finns en risk för att framtida metoder för biometrisk autentisering utvecklas och att en sådan kräver en mer aktiv handling av den misstänkte och som därmed faller utanför regleringen.

Allmänt

Syftet med lagförslaget är att anpassa bestämmelserna om beslag och husrannsakan till den nutida infrastrukturen med informationsteknik och möjligheter att kommunicera elektroniskt med mobiltelefoner och datorer. Dessa används i stor utsträckning för att planera och begå brott. En ökad möjlighet att beslagta datorer, mobiltelefoner och annan sådan utrustning vid en förundersökning om brott är helt nödvändig. Karlstads universitet delar uppfattningen att beslag i it-miljöer måste underlättas. Utredningen har mot denna bakgrund haft i uppdrag att se över reglerna om beslag och husrannsakan i syfte att skapa ändamålsenliga regler som möjliggör effektiva och rättssäkra brottsutredningar. Karlstads universitet instämmer helt med att behovet finns av regelförändring för att underlätta lagföring och straff. En rättsstat som bl.a. bygger på att samhället klarar av att förebygga, utreda och lagföra brott måste ha den lagstiftning som krävs för att nå målen. Karlstads universitet tillstyrker i huvudsak utredningens förslag men vill påtala att det torde kunna finnas en intressekonflikt mellan statens intresse av att

beivra brott och den enskilde individens rätt till tystnad och artikel 6 i Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna i lagförslaget avseende bestämmelsen i 12 a § RB.

Bestämmelsen 12 a § Rättegångsbalken

Utredningen föreslår att det i vissa fall ska finnas en skyldighet för enskilda att öppna informationsbärare och andra informationssystem med hjälp av biometrisk autentisering, t.ex. fingeravtryck eller ansiktsigenkänning. Behovet gör sig bl.a. gällande i situationer i vilka en mobiltelefon eller en dator som har tagits i beslag är låst med en biometrisk spärr. Det kan då vara svårt eller omöjligt att få tillgång till innehållet i informationsbäraren. Samma situation kan uppstå vid en husrannsakan och en undersökning som sker på distans och som ska genomföras med hjälp av någons informationsbärare.

Om det finns skäl att anta att någon har möjlighet att öppna en informationsbärare med hjälp av biometrisk autentisering, föreslår utredningen att han eller hon *ska vara skyldig* att på tillsägelse att medverka till detta. Om personen vägrar, ska en polisman ha möjlighet att verkställa autentiseringen och att använda våld på de förutsättningar som anges i polislagen (1984:387). En förutsättning för att någon ska vara skyldig att medverka bör vara att det kan antas att genomsökningen av informationsbäraren, husrannsakan respektive undersökningen på distans annars försvåras.

Den nu ovan föreslagna lydelsen i 12 a § dvs. att någon "*har en skyldighet att*" kan förefalla något problematisk. Rätten till tystnad och att inte behöva belasta sig själv, dvs att avslöja egen brottslig handling, gör sig onekligen gällande i en situation när det exempelvis är bevisning mot den misstänkte som ska läsas upp i en mobiltelefon. I annan liknande lagstiftning (exv. Lag 1976:1090) om alkoholutandningsprov används främst uttrycket " ... får tas".

Resonemanget stärks av att formerna för biometrisk autentisering inte närmare preciseras. Utredningen poängterar visserligen att endast biometriska kännetecken som existerar oberoende av den enskildes vilja faller innanför regleringen, men det faktum att många nya former av biometrisk autentisering kan komma att bli vanliga i framtiden, kombinerat med att den misstänkte blir upplyst om att han har en skyldighet att låsa upp en enhet, skulle potentiellt kunna resultera i situationer i vilka bestämmelsen felaktigt används i fall som ligger utanför dess avsedda tillämpningsområde. I sådana fall ges den misstänkte intrycket av att skyldigheten sträcker sig även till mer aktiva åtgärder.

Enligt Karlstads universitets mening bör man i en eventuellt kommande lagstiftning överväga att ändra formuleringen "har en skyldighet att" till något mera mildrande exempelvis "får antas medverka". Karlstads universitet vill dock poängtera vi delar uppfattningen om att det finns ett stort behov av en bestämmelse med ett sådant liknande innehåll. I brottmål är det vanligt förekommande att en tilltalad vägrar att medverka i förundersökningar bl.a. med att öppna sin telefon med information som kan vara avgörande bevisning för utgången i målet. Med terminologin "får antas medverka" eller liknande, visas att principen om rätt till tystnad och Europakonventionen för mänskliga rättigheter i artikel 6 tydligt har beaktats i lagstiftningsarbetet.

Beslagtagna handlingar

Frågan om i beslag tagna handlingar utgör allmänna handlingar har varit omdiskuterad under en längre tid. Karlstads universitet noterar att Högsta förvaltningsdomstolen den 19 mars 2018 i mål nr 2687-17 har ansett att en spegelkopia, av en tidigare i beslag tagen handling som senare förverkats, var en allmän handling. Högsta förvaltningsdomstolens:s bedömning synes överensstämma med utredningens analys i frågan och förslag till reglering. Karlstads universitet har inte någon invändning mot utredningen i denna del och anser att lagförslaget stöds av gällande praxis på området.

Karlstads universitet har inga övriga synpunkter att framföra.

I detta ärende har Johan Sterte beslutat och Marie Karlsson-Tuula varit föredragande. Thomas Blom, prorektor, Anne-Christine Larsson, universitetsdirektör, och Daniel Frisén, studentkårens ordförande, har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Johan Sterte